Fn

AFN

een tingieterij op amsterdamse bodem

"Ons Amsterdam"
december 1976

J.A. Groen jr.

Aan de Asterweg 36 in Amsterdam-Noord herbergt een kleine bedrijfsruimte een onderneming die het midden houdt tussen een ouderwetse werkplaats en een modern kunstatelier. Hier bevindt zich namelijk het domicilie van de firma Loch, Tollenaar & Co., de enige Oudhollandse Tingieterij van Amsterdam.
Het bedrijf heeft geen Amsterdamse origine want het werd in 1898 te Zwolle door de gebroeders Michiel en Jan Tollenaar gesticht. In 1919 besloot men het om economische redenen naar het hart van het land over te plaatsen, waardoor men in Buiksloot terechtkwam. En in 1962 betrok men het huidige pand aan de Grasweg.
In 1935 associeerden de gebroeders Tollenaar zich met de heren A.B. Loch en J. Blaauboer, waardoor de firmanaam Loch, Tollenaar & Co. ontstond. In 1955 wijzigde de top van het bedrijf opnieuw door het uittreden van de heer A.B. Loch; deze werd opgevolgd door de heer F.J.C. Blaauboer. Herman Tollenaar ging de plaats innemen die voordien door zijn vader Michiel en zijn oom Jan was bezet.

In vroeger tijden
De gewoonte om uit tin allerlei gebruiksvoorwerpen en sieraden te gieten is in feite eeuwenoud. De Romeinen haalden al tin uit de Engelse provincie Cornwall om daaruit borden, schalen, kannen en lepels te vervaardigen en de bloei van de grote handelssteden in de middeleeuwen betekende ook de opkomst van het tingietersambacht. Na de Gouden Eeuw bleven deze tingieters belangrijk omdat het tin als een waardig remplaçant van het zilver werd beschouwd.
Ook Amsterdam kende al vroeg in zijn bestaan ervaren tingieters, die aanvankelijk aangesloten waren bij het Gilde van Sint-Martijn. Dit gilde voerde de naam van de heilige Martinus, bisschop van Tours, die leefde van 316 tot 397 en die hier te lande werd vereerd als schutspatroon van de drinkers. In vele delen van Nederland en niet het minst in Amsterdam-Noord gaan de kinderen nog elk jaar op 11 november te zijner ere met hun lampionnetjes van deur tot deur. Naderhand dienden de tingieters lid te zijn van het Grootkramersgilde en nog later werd hun aantal groot genoeg geacht om een eigen gilde te vormen waarvan de leden en keurmeesters eerst bijeenkwamen in de Waag aan de Nieuwmarkt en daarna in de Schreierstoren. Dit bloeiende zelfstandige gilde, dat kort na het Alteratiejaar 1578 moet zijn opgericht, heeft bestaan totdat de gilden omstreeks 1805 werden opgeheven.
Wie de oude adresboeken raadpleegt die de stad Amsterdam in de negentiende eeuw uitgaf, komt daarin verscheidene tingieters tegen. In 1858 kende men in de Warmoesstraat bij de Enge Kerksteeg de tingieterij van de Wed. A. Brink & Zn., in de Kalverstraat bij de Enge Kapelsteeg de firma H. van Lingen, in de Utrechtsestraat bij de Botermarkt (het huidige Rembrandtsplein) de firma J.E. Ronstadt, in de Jodenbreestraat bij de Uilenburgerstraat de firma J.C. Mulder en in de Binnen Bantammerstraat de firma C.E.C. Wakker. Daarnaast kende men het verschijnsel van de met de hondekar van straat tot straat trekkende tingieter wiens werk vooral uit het snel en vakkundig repareren van gebroken lepels bestond.

Nieuwe produkten in oude vormen
Wie bij Loch, Tollenaar & Co. als zakenrelatie of als deelnemende aan een excursie in de tingieterij mag kijken

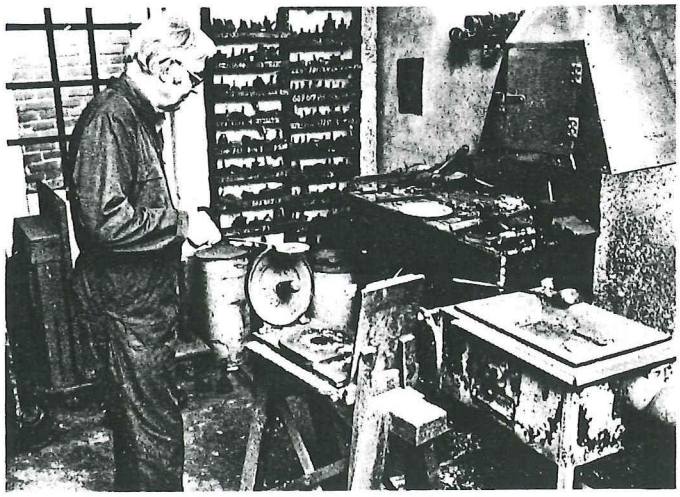

H. Tollenaar giet een tinnen bord in een gietvorm uit 1747. Rechts staat de bak met vloeibaar tin

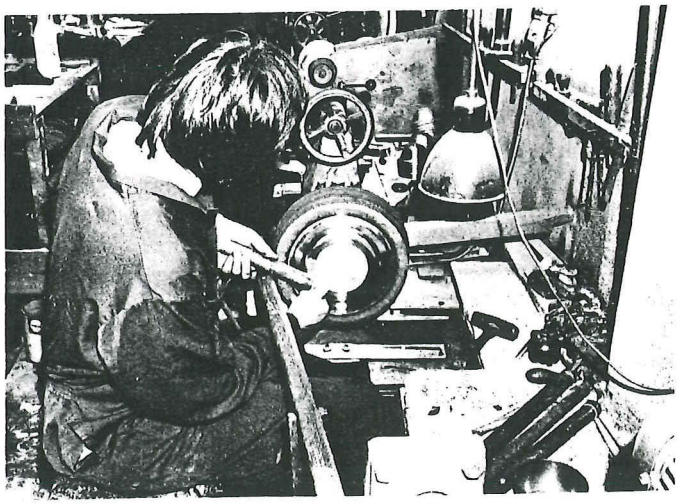

Vakman Blaauboer werkt met een soort van beitel de onderkant van het gegoten bord bij. Dit zit daartoe bevestigd op een snel roterende schijf

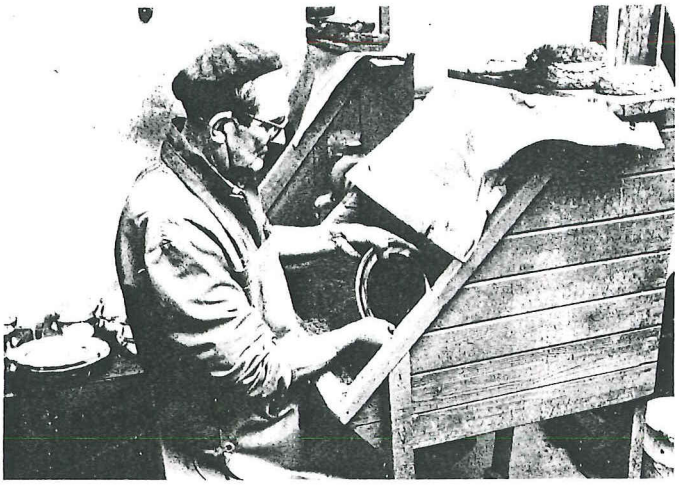

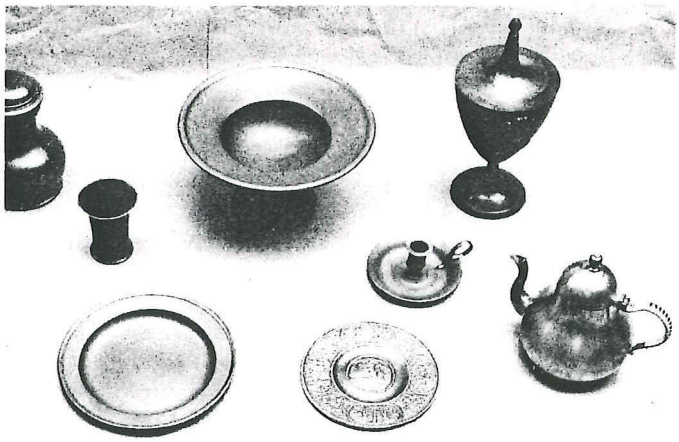

Het verder afpolijsten van het produkt langs een schuurschijf is in de vertrouwde handen van de heer Boxem, de enige werknemer te midden van de eigenaars-medewerkers

Een (bescheiden) keuze uit het assortiment van produkten. Deze zijn vervaardigd met behulp van originele oude vormen. Een kunstmatige oxydatie haalt het glimmende van het gegoten tin af en geeft de voorwerpen het bekende matte tinkarakter

(Foto's G.L.W. Oppenheim)

ziet daar voornamelijk een vervaardigingsproces van gebruiksvoorwerpen en sieraden. Tot die eerste categorie behoren onder meer de zogenaamde Groninger kraantjeskannen voor het uitschenken van koffie, wijnkannen zoals ze op de schilderijen van Jan Steen veelvuldig voorkomen, theeserviezen, borden voor allerlei doeleinden, inktstellen, tabaksdozen, vazen, ouderwetse bikkels, blakers en kandelaars, inhoudsmaten en wijnbekers. Vooral dit laatste artikel wordt sinds enkele jaren meer en meer gevraagd.
Tot deze gebruiksvoorwerpen zou men ook kunnen rekenen de avondmaalsserviezen en de bekers en schalen voor eucharistievieringen die de heren Tollenaar en Blaauboer vooral voor de kerken in Indonesië veelvuldig hebben vervaardigd. Tot de categorie sieraden behoren onder meer vele asbakken, vingerkommen, gortbussen, brandewijnbakjes en de kleine wijnkannetjes die 'Amsterdammertjes' worden genoemd en die met een certificaat van echtheid als vriendschaps- of relatiegeschenk naar alle delen van de wereld worden verzonden.
Hoezeer de tingieter op waardering en bewondering voor zijn werk mag rekenen is dit jaar duidelijk gebleken toen een Amsterdamse delegatie een bezoek aan Warschau bracht. De Jan Steenkan die burgemeester Samkalden voor zijn ambtgenoot in de Poolse hoofdstad aanbood, een produkt van Loch, Tollenaar & Co., werd met groot enthousiasme in ontvangst genomen en terstond tot raadhuisrelikwie verheven.
De tin, die als ruw materiaal uit Rusland, Bolivia, Maleisië en Indonesië in schuitjes (het tingietersjargon voor blokken) van 35 tot 50 kilogram arriveert, wordt eerst gesmolten, daarna vermengd met uit de Volksrepubliek China afkomstig antimoon en daarna bij een smeltpunt van 235 graden gegoten in voorverwarmde bronzen vormen. Na een afkoelingsperiode worden de aldus ontstane voorwerpen door middel van een kwast met water goed gereinigd en daarna wordt de huid of bovenlaag er met de hand afgedraaid. Nadat de diverse onderdelen op zeer zorgvuldige wijze aan elkaar gesoldeerd zijn vindt het zogenaamde 'mattéringsproces' plaats. Met heel fijne koperborstels en gebruik makend van puimsteenpoeder slijpt de tingieter zijn produkt totdat het zijn fraaie en voorname kleur heeft gekregen. Eventueel stimuleert hij dit proces door onderdompeling van het voorwerp in een met zorg samengesteld kleurbad.
Sommige vormen die men regelmatig gebruikt zijn eeuwenoud en hebben vaak al eerder in andere tingieterijen dienst gedaan. Voor een deel werden deze vormen al omstreeks 1780 gehanteerd in de Leeuwarder tingieterij van de uit Makkum afkomstige Petrus Jacobus Hempemius en men bezit ook materiaal dat omstreeks 1880 door de Utrechtse tingieter Izaäk van Maurik werd benut. De oudste vorm in het bedrijf aan de Grasweg dateert van 1697, de modernste van 1900.

Internationaal

Vindt deze onderneming haar leveranciers in diverse landen van de wereld, ook de afnemerskring is internationaal want regelmatig exporteert men naar België, Duitsland, Zwitserland, de Verenigde Staten, Canada, Zuid-Afrika, Indonesië en Australië. Daarnaast kent men ook in Nederland een ruim afzetgebied.
Hoewel het machinepark niet meer met de hand maar door middel van de elektromotor wordt voortgedreven staat de rest van het bedrijf nog steeds in het teken van het oude ambacht. In de tingieterij verricht men geen fractie van het fabricageproces, integendeel, men is door zijn interesse en vakmanschap bij de totstandkoming van het héle project betrokken en geeft daaraan een heel eigen karakter. Men werkt ook duidelijk op internationaal niveau door bijvoorbeeld Banka- of Billitontin te vermengen met uit China afkomstig antimoon tot een produkt dat naderhand in Amerika een functionele taak wacht, en dat alles gebeurt op Nederlandse grond in een uniek Amsterdams bedrijf. Ook al om die reden moeten we zuinig zijn op onze enige Amsterdamse tingieterij waar men liefde voor het oude ambacht en gedegen vakmanschap als broeders ziet samenwonen en waar de reputatie van Nederland als industriële natie van formaat wordt hooggehouden.